

УДК 334.716:658

ОЦІНКА СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ОСНОВІ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Єршова Н.Ю., асистент

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

У статті проведений аналіз стану вітчизняних промислових підприємств на основі статистичного аналізу, систематизовані виявлені в ході дослідження ознаки й причини такого стану.

Ключові слова: аналіз, оборотні кошти, дебіторська й кредиторська заборгованість, фінансова рівновага, фінансовий стан.

В статье проведен анализ состояния отечественных промышленных предприятий на основе статистического анализа, систематизированы выявленные в ходе исследования признаки и причины такого состояния.

Ключевые слова: аналіз, оборотные средства, дебиторская и кредиторская задолженность, финансовое равновесие, финансовое состояние.

In article the analysis of a condition of the domestic industrial enterprises is lead, the attributes revealed during research and the reason of such condition are systematized.

Key words: analisis, turnaround means, debts, financial balance, financial condition.

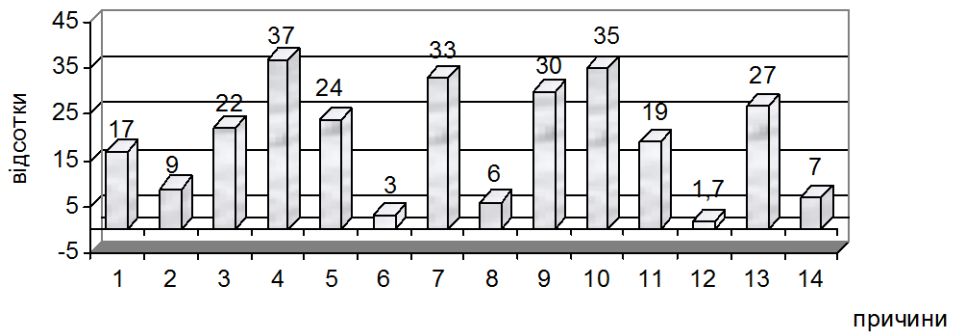
I. Вступ. Ринкова економіка істотно змінила умови діяльності підприємств всіх галузей: змінилися форми й методи державного регулювання, підсилюється вплив зовнішнього середовища, підвищився рівень відповідальності керівників

підприємств за прийняті управлінські рішення. В результаті, одні з підприємств працюють більш стабільно та ефективно, скоріше реагують на ринкові зміни, інші стають збитковими та неплатоспроможними. Всебічний, детальний аналіз діяльності підприємства є необхідним елементом інформаційної системи, за допомогою якої керівництво та фахівці мають змогу приймати адекватні ситуації управлінські рішення.

В багатьох працях вітчизняних та російських фахівців аналізується та оцінюється діяльність підприємств різних галузей народного господарства. В роботах І. Бланка, А. Градова, Б. Кузина, О. Пушкаря, Л. Ситник, О. Терещенка, О. Тридіда та інших пропонуються концептуальні основні засади аналізу діяльності підприємств. З нашого погляду, в підходах багатьох авторів критерієм аналізу виступає діагностика банкрутства за допомогою різних методик. Звісно, що діяльність підприємств різних галузей має свої особливості, а фінансово-економічне становище підприємств може змінюватися доволі швидко в умовах ринкової економіки, тому дослідження сучасного стану підприємств за допомогою статистичного аналізу дає змогу простежити загальні тенденції щодо їх стану, проблем та основних причин. Автор даної статті виходив з положень, викладених у роботах [1,2].

II. Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування власних пропозицій концептуального характеру щодо систематизації причин та ознак загального стану підприємств промисловості на основі статистичного аналізу.

III. Результати. З позиції життєвого циклу промислове виробництво України неоднорідне. В досить небагато чисельну групу входять найбільш мобільні та пристосовані до умов ринку промислові підприємства, які своєчасно здійснили реорганізацію, знаходяться на стадії оновлення, мають обґрунтовану стратегію розвитку. Але більшість з підприємств є енергоємними, мають складну виробничу інфраструктуру та тривалий час функціонують в умовах, що не забезпечують їм простого відтворення основних і оборотних коштів. На рис.1 представлено основні причини, які сприяють таким умовам.

1-нестача сировини, матеріалів, комплектуючих на продукцію; 2-відсутність налагодженої системи збуту продукції; 3-висока конкуренція з боку зарубіжних аналогічних товарів; 4- висока конкуренція з боку вітчизняних аналогічних товарів; 5- низький платоспроможний попит на продукцію, що виробляють; 6- не досить реальних прав та повноважень у керівництва підприємства; 7- податки; 8- нестача устаткування; 9- застаріле обладнання; 10- нестача оборотних коштів; 11- нестача кваліфікованих кадрів; 12- нестача електро/енергозабезпечення; 13- надто високі тарифи природних монополій; 14- нічого не стримує виробництво

Рис. 1. Основні причини, що стримують виробництво, (відсотків до загальної кількості опитуваних підприємств)

*Систематизовано автором за [3]

Період трансформаційної економіки деформував фінансовий кругообіг вартості основних виробничих фондів, їх оновлення та технічне переозброєння виробництва, критично знизив інноваційну та інвестиційну діяльність підприємств, зруйнувавши фінанси більшості з них.

Одним з основних негативних факторів, з яким зштовхнулися практично всі промислові підприємства, є нестача власних оборотних коштів (рис.1). І хоча загальна забезпеченість підприємств всіх галузей промисловості власними оборотними коштами останні вісім років має позитивну динаміку, вона не достатня. Цьому є об'єктивне пояснення: подвійність в українській політиці фінансової стабілізації (з одного боку необмежена політика лібералізації цін, з другого – жорстка кредитно-грошова політика) лишила процес обороту капіталу засобів обігу і стала головним попитовим обмежником ринку та виробництва і, покликав їх об'ємний обвал, призвела до корінної зміни внутрішньої структури оборотних коштів та витрат. При цьому статистика руху оборотних коштів опинилася практично звернутою, що різко звузило можливості моніторингу цієї важливої фінансової категорії. Вважаємо, що потреба в оборотному капіталі залежить не лише від розміру грошових

надходжень, витрат на різні види діяльності та часового розриву між витратами на надходженнями, але й від ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Ріст дебіторської заборгованості сприяє росту оборотних коштів. Так, станом на 1.10.2007р (рис. 2) по Україні сума дебіторської заборгованості становить 506274,2 млн. грн. (з якої 5% довгострокова, 95% поточна, з якої 13% прострочена), сума кредиторської заборгованості дорівнює 645413,8 млн. грн. (з якої 12% довгострокова, 88% поточна, з якої 14,4% прострочена). По відношенню до аналогічного періоду 2006 року поточна дебіторська заборгованість підвищилася майже на 27% з неї прострочена збільшилася на 2%; кредиторська заборгованість збільшилася на 22% з неї прострочена на 8% [4]. Починаючи з 2001 року спостерігається зменшення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств, однак наочно видна тенденція превалювання останньої, що сприяє вимиванню оборотних коштів з діяльності підприємства.

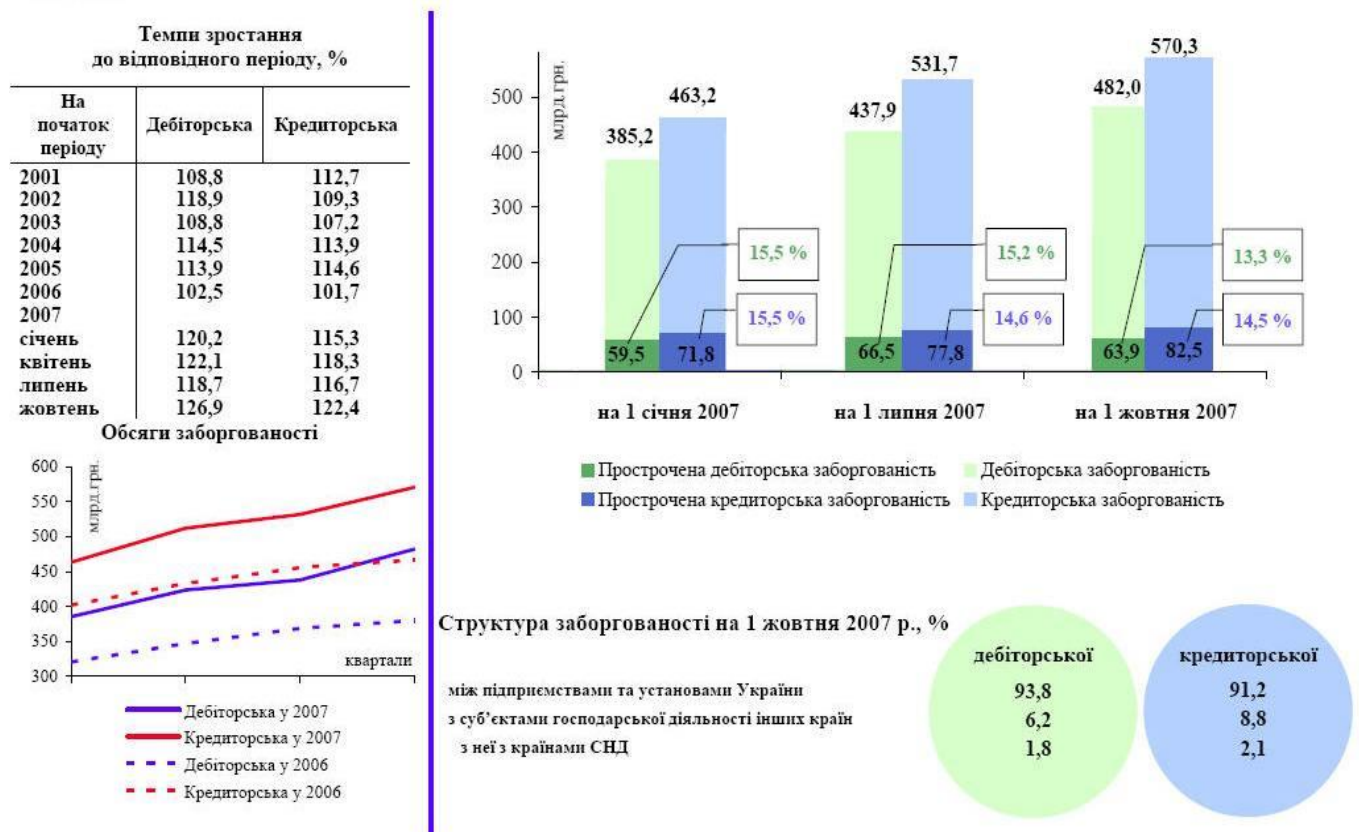

Рис. 2. Динаміка поточної дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств України

*За даними [4]

На основі даних [3], в табл. 1 представлені дані поточної заборгованості підприємств Харківського регіону.

Таблиця 1.

Поточна дебіторська та кредиторська заборгованість підприємств
Харківської області станом на 1.10.2007року

	Поточна дебіторська заборгованість				Поточна кредиторська заборгованість			
	всього		з неї прострочена		всього		з неї прострочена	
	млн. грн.	у % до 1.01.2007	млн. грн.	у % до 1.01.2007	млн. грн.	у % до 1.01.2007	млн. грн.	у % до 1.01.2007
Всього: (I+II)	26615,2	119,8	1826,1	115,3	33747,5	115,6	3081	107
I. Між підприємствами та установами України								
	25890,5	119,6	1808,4	115,2	32039,6	116	2835,1	107,3
в тому числі:								
за товари, роботи, послуги	14578,5	114,2	1305,3	112,3	16736,8	109,1	1908,7	117,3
за векселями	1720,5	у 1,6рб	15,8	107,2	4522,4	128,2	22,6	64,6
з бюджетом	1132,7	116,6	241	у 2,2рб	761	142,1	106,8	93,1
із внутрішніх розрахунків	186,7	60,2	2,5	26,6	746,9	121,1	16,1	115,7
зі страхування	30,5	у 6,7 рб	0,2	20,9	288,2	134	96,7	123,5
з оплати праці					402,6	122,4	30,1	100
інша поточна заборгованість	8241,7	127	243,6	89,0	8581,7	121,8	654,1	87,9
II. З суб'єктами господарської діяльності інших країн								
	724,6	125,7	17,7	123,0	1707,9	108,9	246	104,5
з неї: з країнами СНД	451,4	у 1,6рб	6,2	у 1,5рб	614	135,1	138,8	107,7
з неї: Росія	400	у 1,7рб	3,9	119,3	454	у 1,5р.б.	55	124,3

*Сформовано автором за [3]

Так, на 1.10.2007 року загальна дебіторська заборгованість становить 26793,2 млн. грн., з якої поточна складає 99%, з якої прострочена – 6,8%. Кредиторська заборгованість – 36557 млн.грн., з якої 92% поточна заборгованість, з якої 9% прострочена. У зіставлені з аналогічним періодом 2006 року сума кредиторської заборгованості зросла на 6,2%, а дебіторської - на 7% [3]. Наявність простроченої чи безнадійної дебіторської заборгованості викликає порушення фінансової рівноваги. Для покриття фінансового розриву керівництво підприємств вдається до позапланового залучення коштів з інших джерел. Одним із таких заходів, доволі поширеним у вітчизняній практиці господарювання, є порушення строків виконання власних платіжних зобов'язань, тобто використання невинуватеної кредиторської заборгованості. Спроби же збільшення поточних оборотних витрат за рахунок амортизаційних відрахувань тягне передчасне фізичне зношування машин і устаткування, виключає всі види інновацій, у результаті чого в самих прогресивних галузях промисловості коефіцієнт відновлення активної частини основних виробничих фондів не перевищує останні роки 0,5-1% (замість 10-12% по нормативу), а зношування становить 40-55% [5]. Остані вісім років спостерігається поліпшення в економіці. Припинення зростання бюджетної заборгованості перед промисловими підприємствами з'явилося серйозним фактором поліпшення їхнього фінансового стану. На рис.3 представлено порівняльний аналіз фінансових результатів діяльності підприємств України.

Так, станом на 1.10.2007р. фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування складає 102618,4 млн. грн., що на 47550 млн. грн. більше ніж за аналогічний період 2006 року. Прибуток промислових підприємств збільшився майже у 1,25 рази, кількість таких підприємств збільшилася на 3%. Загальний збиток промислових підприємств України підвищився у 1,2 рази, кількість збиткових підприємств зменшилася на 1,4%.

	(млрд.грн.)		
	Прибуток	Збиток	Сальдо
2001	39,8	21,1	18,7
2002	37,4	22,8	14,6
2003	45,8	26,2	19,6
2004	73,7	29,1	44,6
2005	89,2	24,8	64,4
2006	110,7	34,4	76,3
2007			
січень-вересень	115,1	20,5	94,6
січень-жовтень	124,4	21,8	102,6

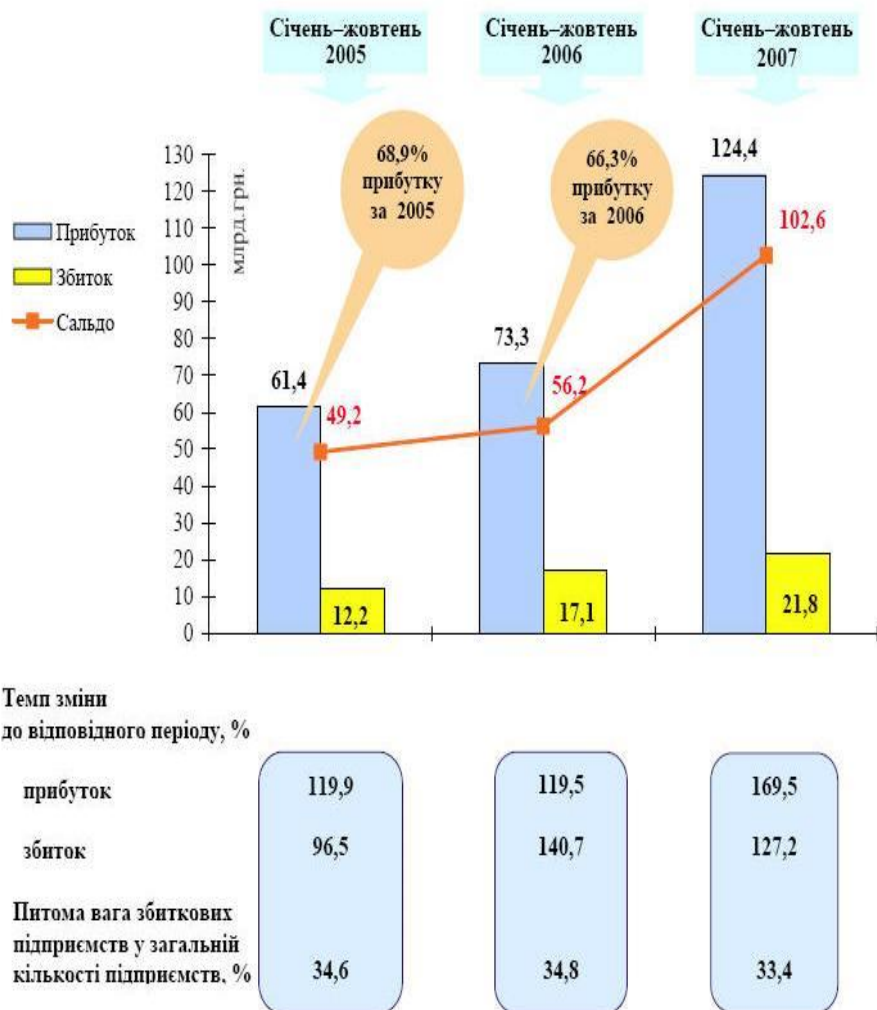
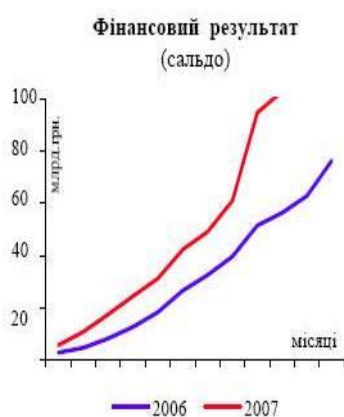

Рис. 3. Фінансові результати діяльності підприємств України
(від звичайної діяльності до оподаткування)

*За даними [4]

Фінансові результати діяльності підприємств Харківського регіону за січень-жовтень 2006-2007 років представлено в табл.2. Зменшення прибутків промислових підприємств по Харківському регіону становить 15,9%, а приріст збитків 13,7% по відношенню до аналогічного періоду 2006 року. Отже, на 1,7% збільшилася частка підприємств, які одержали прибуток за досліджуваний період, з них на 3,6% - промислових, з них на 5,6% підприємств переробної промисловості. Майже на 22% підвищився прибуток підприємств переробної промисловості. Але, загальний прибуток підприємств машинобудування знизився на 2%. е, на 1,7% збільшилася частка підприємств, які одержали

прибуток за досліджуваний період, з них на 3,6% - промислових, з них на 5,6% підприємств переробної промисловості.

Таблиця 2

Фінансові результати діяльності підприємств Харківського регіону
за 2006-2007рр., тис. грн.

Показники	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткуван ня (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		У % до загальної кількості	Фінансовий результат	У % до загальної кількості	Фінансовий результат
Січень-жовтень 2006року					
Всього, у т. ч.	3856481,6	60,6	6010186,8	39,4	2153705,2
Промисловість, у т.ч.	1028812,3	62,1	1836572,4	37,9	807760,1
добувна	21860,8	68,6	22892,6	31,4	1031,8
переробна, в.т.ч.	968370,7	62,4	1578634	37,6	610263,6
машинобудування	4158,6	64	340600,5	36	336441,9
легка	8203,6	61,5	19657,2	38,5	11453,6
металургія	-5560	63,7	32563,6	36,3	38123,6
Січень-жовтень 2007року					
Всього, у т. ч.	2359415,7	62,3	3742321	37,7	1382905,3
Промисловість, у т.ч.	1352684,2	65,7	2040792	34,3	688107,5
добувна	1794,6	57,1	7667,1	42,9	5872,5
переробна, в.т.	1459743,2	68	1929909	32	470166,4
машинобудування	30254,4	65,1	337078,	34,9	306824,1
легка	13495,8	59,2	18082,8	40,8	4587
металургія	19113,8	68,9	35639,8	31,1	16526

*За даними [3]

Поряд з комплексом об'єктивних причин, що спричиняють складності в сучасному стані промислових підприємств, існує блок причин, викликаних діяльністю самих підприємств: низька інноваційна активність, низький рівень якості менеджменту. Так, чверть опитаних керівників підприємств не знають, які заходи варто проводити для подолання кризового стану, а близько 4% опитаних не збираються вживати ніяких мір. Серед заходів, які планується застосовувати або вживають керівники підприємства, самими розповсюджуваними є підвищення відпускних цін (30,3%), переорієнтація на інші ринки збуту (30,3%), зміни в керуванні організацією (27,7%) [4]. Біля третини підприємств мають намір вжити заходів, пов'язаних зі скороченням числа зайнятих або звільненням працівників (18,8%). Проведений аналіз дозволів згрупувати ознаки та причини кризового стану підприємств промисловості, які представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Виділені ознаки та причини кризового стану промислових підприємств

Ознаки кризового стану	Причини
Підвищення частки дебіторської заборгованості в активах підприємства	Банкрутство покупців; скорочення ринку; неефективне управління дебіторською заборгованістю
Збільшення запасів сировини, матеріалів, готової продукції	Неритмічність виробництва і постачання; невиконання зобов'язань по взаємних поставках
Збільшення кредиторської заборгованості, старіння кредиторських рахунків, заміна дебіторської заборгованості кредиторською, превалювання кредиторської заборгованості над дебіторською	Порушення фінансової рівноваги; фінансовий дефіцит; несприятлива зміна політики з боку кредиторів та постачальників; неефективне управління заборгованістю

Зниження продажу, прибутку	Збільшення боргових зобов'язань; зменшення наявних коштів; збільшення накладних витрат; зменшення частки ринку; падіння купівельної спроможності населення
Нестача власних оборотних коштів	Неефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, превалювання дебіторської заборгованості з високою часткою простроченої
Зміна в практиці управління підприємством	Некомпетентність керівництва; уповільнена реакція на ринкові зміни
Різкі зміни в стратегії підприємства	Вихід на нові ринки, помилки керівництва

IV. Висновки. Автором статті проведено аналітичний огляд сучасного стану підприємств промисловості. В результаті проведеного аналізу отримано наступні результати: сформовано та систематизовано ознаки, прояви та причини сучасного стану промислових підприємств. З нашого погляду, виявлені в ході дослідження результати можуть бути використані керівництвом та фахівцями промислових підприємств при прийнятті управлінських рішень.

Література.

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень. – К.: АБУ, 2002.
2. Зиновьев И.Ф., Черемисина С.Г. Методика экономических исследований. – Симферополь: Таврия, 2005.
3. Матеріали сайту [//www.oblstat@Kharkov. ua](http://www.oblstat@Kharkov.ua)
4. Матеріали сайту [//www. ukrstat. gov. ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
5. Матеріали сайту журналу «Експерт» [//www.expert. ua](http://www.expert.ua)